

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

DESPRE TESTAMENTUL AUTENTIC¹ (PARTEA I)

Ioana NICOLAE

Universitatea Transilvania din Braşov
Facultatea de Drept

Abstract

The authentic will began to be used more and more often, to the detriment of the holographic will, which in the past represented the most used testamentary form. The expansion of the use of the authentic will is due to the indisputable advantages of this will, compared to other testamentary forms. In the first part of the study dedicated to authentic will we presented the legal provisions and the notion of authentic will, and then expose the advantages and disadvantages of using the authentic will and then, the second part of the study will analyze the authentication procedure, the registration and finally the probative force of the authentic will.

Keywords: will, authentic will, the notion of authentic will, advantages and disadvantages of the authentic will.

1. Sediul materiei și noțiunea testamentului autentic

Testamentul autentic este reglementat în art. 1043-1046 C. civ., texte care se completează cu dispozițiile cuprinse în Legea nr. 36/1995, precum și Regulamentul de aplicare al Legii nr. 36/1995, care detaliază procedura de autentificare a testamentului autentic.

Conform art. 1043 alin. (1) C. civ., „testamentul este autentic dacă a fost autentificat de un notar public sau de o altă persoană investită cu autoritate publică de către stat, potrivit legii”. În alte cuvinte, autentificarea testamentului poate fi făcută de către notar sau de alte persoane investite cu această autoritate, după caz.

¹ Prezenta parte reprezintă o dezvoltare și adăugire la materialul publicat anterior în lucrarea intitulată *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016.

Activitatea de autentificare a testamentelor este recunoscută reprezentanților diplomați ai României, exclusiv în afara granițelor României. Art. 18 alin (1) din Legea nr. 36/1995 prevede că „activitatea notarială a misiunilor diplomatice și a oficiilor consulare ale României se desfășoară pe baza legii române și a înțelegerilor internaționale la care România este parte, precum și potrivit uzanțelor internaționale”. Textul art. 18 alin. (2) din legea indicată arată că, la cererea persoanelor fizice având cetățenia română, misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României pot autentifica înscrisuri, cu excepția actelor juridice între vii cu efect constitutiv sau translativ de proprietate și a actelor privind alegerea, modificarea și lichidarea regimului matrimonial. Rezultă așadar că reprezentanții diplomați au recunoscută facultatea de a autentifica testamente. Potrivit art. 18 alin. (5) din Legea nr. 36/1995, „actele notariale se îndeplinesc la sediile misiunilor diplomatice sau oficiilor consulare, precum și la bordul navelor și aeronavelor sub pavilion românesc care se află staționate în raza de activitate a acestor organe, precum și la domiciliul cetățeanului român ori în alt loc, dacă acest lucru este prevăzut în convențiile internaționale la care România și statul de reședință sunt părți sau legea locală nu se opune”. În schimb, „misiunile diplomatice și oficiile consulare nu pot îndeplini procedura desfacerii căsătoriei și procedura succesorală”, astfel cum prevede alin. (3) al aceluiași text legal.

În concluzie, autentificarea testamentelor va fi efectuată pe teritoriul țării de către notarii publici, iar în afara granițelor țării de misiunile diplomatice și oficiile consulare.

Potrivit art. 1043 alin. (2) C. civ., „cu ocazia autentificării, testatorul poate fi asistat de unul sau de 2 martori”. În ceea ce privește această prevedere, subliniem că prezența martorilor nu este obligatorie, reprezentând o facultate acordată testatorului. Reglementarea acestei posibilități printr-o normă cu caracter supletiv este justificată de faptul că actul autentic se bucură de prezumția legalității și autenticității, independent de prezența martorilor. În schimb, potrivit art. 1045 alin. (1) C. civ., „în cazul acelor care, din pricina infirmității, a bolii sau din orice alte cauze, nu pot semna, notarul public, îndeplinind actul, va face mențiune despre această împrejurare în încheierea pe care o întocmește, mențiunea astfel făcută ținând loc de semnătură. Mențiunea va fi citită testatorului de către notar, în prezența a 2 martori, această formalitate suplinind absența semnăturii testatorului”. Cu alte cuvinte, în aceste situații particulare, pentru autentificarea testamentului autentic, prezența celor 2 martori devine însă obligatorie.

2. Avantajele și inconvenientele testamentului autentic

Utilizarea testamentului autentic prezintă următoarele avantaje:

- această formă testamentară poate fi utilizată de persoanele care nu știu să scrie și să citească, în cazul acestora neputându-se opta pentru testamentul olograf;

- această formă testamentară poate fi utilizată de cei care, din pricina infirmității, a bolii sau din orice alte cauze, nu pot scrie și semna;

- contestarea testamentului autentic este mai dificilă întrucât actul de autentificare se bucură de autoritate publică, iar conținutul testamentului este verificat de notar pentru a nu cuprinde clauze contrare legii sau bunelor moravuri, potrivit art. 9 din Legea nr. 36/1995. De asemenea, notarul public va cere și da lămuriri testatorului asupra conținutului testamentului spre a se convinge că a înțeles sensul și a acceptat efectele pe care acesta le va produce, notarul având această obligație profesională. Totodată notarul va urmări ca manifestarea de voință a testatorului să fie clară, pentru a nu necesita interpretare la momentul deschiderii moștenirii. Pentru ipoteza în care actul solicitat contravine legii și bunelor moravuri, notarul public va refuza întocmirea acestuia. În esență, prin autentificarea testamentului notarul public atestă îndeplinirea condițiilor de fond și de formă cerute de lege în cazul acestui tip de testament (însă nu este exclus să se dovedească contrariul - sarcina de a dovedi aceasta aparține celui care contestă testamentul autentic). Tot în acest context este de menționat caracterul imperativ al obligației de consiliere a notarului, această obligație legală a notarului fiind edictată pentru cei care au nevoie de protecție². În acest sens amintim că, potrivit art. 6 alin. (1) din Legea nr. 36/1995, „notarii publici și celelalte instituții prevăzute la art. 5, care desfășoară activitate notarială, au obligația să verifice ca actele pe care le instrumentează să nu cuprindă clauze contrare legii și bunelor moravuri, să ceară și să dea lămuriri părților asupra conținutului acestor acte spre a se convinge că le-au înțeles sensul și le-au acceptat efectele în scopul prevenirii litigiilor”;

- în cazul utilizării testamentului autentic este mai greu ca voința testatorului să fie viciată (avem în vedere inclusiv sugestia și captația, ca modalități specifice de viciere a consimțământului testatorului). Notarul public va putea să își formeze convingerea că testatorul are discernământul cerut de lege și că în acest fel consimțământul său este prezumat a fi valabil. Se poate recurge, dacă notarul are dubii cu privire la existența discernământului testatorului, ori dacă partea solicită acest lucru, la examinarea medico-legală a testatorului, care să ateste existența sau lipsa discernământului, după caz. Reamintim că potrivit art. 1038 alin. (1) C. civ., „testamentul este valabil dacă testatorul a avut discernământ și consimțământul său nu a fost viciat”;

- testamentul autentic se întocmește într-un exemplar original care se păstrează în arhiva notarului public, iar testatorului i se eliberează un duplicat după acesta, care are forță probantă ca și originalul actului. Potrivit art. 97 din Legea nr. 36/1995 și art. 225 din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 36/1995, „actele autentice notariale se întocmesc într-un singur exemplar original, care se păstrează în arhiva notarului public”. Din acest motiv, testamentul autentic nu poate fi

² I. Popa, *Curs de drept notarial*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 124.

sustras, ascuns sau distrus de persoanele interesate, originalul aflându-se întotdeauna în arhiva notarului instrumentator și, pe cale de consecință, oricând se poate obține un duplicat al acestuia. Dacă acesta a dispărut, se poate solicita reconstituirea, potrivit art. 155 din Legea nr. 36/1995. Datorită acestor condiții de păstrare și arhivare, falsificarea testamentului autentic este aproape imposibil de realizat;

- testamentul autentic se înscrie în Registrul național notarial, ținut în format electronic, ceea ce prezintă avantajul că orice persoană care invocă un interes va putea cunoaște conținutul testamentului de la data deschiderii moștenirii defunctului. Este de menționat că acest sistem de publicitate și evidență privește doar informarea asupra existenței testamentului, nu însă și conținutul său;

- în cadrul procedurii succesoriale, testamentul autentic urmează o procedură mai simplă, în sensul că se va proceda numai la citarea moștenitorilor rezervatari și a legatarul universal sau, în lipsa moștenitorilor rezervatari, doar a legatarului, spre deosebire de procedura din cazul testamentului olograf, când se impune citarea tuturor moștenitorilor legali ai defunctului;

- revocarea testamentului autentic se poate face oricând, atât printr-un alt testament, indiferent de forma lui - olograf sau privilegiat, cât și printr-o declarație autentică notarială dată în acest sens.

Aceste avantaje au condus la situația în care utilizarea testamentului autentic este cea mai frecventă formă testamentară, în detrimentul testamentului olograf, care datorită inconvenientelor specifice a început să fie mai puțin utilizat.

Evident că și testamentul autentic prezintă o serie de inconveniente, sens în care menționăm următoarele aspecte:

- întocmirea testamentului autentic presupune anumite cheltuieli materiale, chiar dacă acestea sunt relativ reduse, precum și faptul că testatorul trebuie să aloce timp pentru îndeplinirea formalităților de autentificare a acestuia, necesitând deplasare la notarul public sau la misiunile diplomatice și oficiile consulare, după caz;

- nu se asigură secretul manifestării de ultimă voință a testatorului. Raportat la acest aspect, arătăm că, potrivit art. 69 din Legea nr. 36/1995, „notarul public și personalul biroului notarial au obligația să păstreze secretul profesional cu privire la actele și faptele despre care au luat cunoștință în cadrul activității lor, chiar și după încetarea funcției, respectiv după încetarea raporturilor de muncă, cu excepția cazurilor în care legea sau părțile interesate îi eliberează de această obligație”. Deși teoretic acest inconvenient există, prin reglementarea obligației de păstrare a secretului profesional de către notarul public și a personalul biroului notarial, considerăm că acest inconvenient nu există în realitate. Tot în ceea ce privește asigurarea caracterului secret al testamentului autentic, este de menționat în ceea ce privește prezența martorilor, că textul testamentului poate fi acoperit la momentul la care martorii semnează, astfel încât aceștia să nu cunoască conținutul actului. În alte cuvinte, în ambele situații expuse anterior apreciem că este păstrat secretul dispozițiilor testamentare.

Testamentul autentic este înregistrat în evidențele biroului notarial și va fi arhivat. De asemenea, în ipoteza încheierii unui testament autentic notarul public procedează la înscrierea acestuia în Registrul Național Notarial de Evidență a Liberalităților (RNNEL). Chiar și în ipoteza acestor formalități, testamentul nu își pierde caracterul secret deoarece ele nu reprezintă mijloace de publicitate a conținutului testamentului, ci doar a existenței sale³.

În plus față de cele menționate anterior, potrivit art. 1046 C. civ., „(...) informații cu privire la existența unui testament se pot da numai după decesul testatorului”.

Tot în acest context putem menționa, astfel cum s-a subliniat și în literatura de specialitate, că testatorul poate alege orice notar din țară⁴, situație în care este puțin probabil ca informațiile legate de întocmirea testamentului să poată ajunge la cunoștința altor persoane. La fel de adevărat este că în ipoteza în care testatorul dorește ca actul său de ultimă voință să fie întocmit utilizând facultatea recunoscută de lege de a fi asistat de 1 sau 2 martori, să aleagă martori din localitatea unde înțelege să testeze, și nu dintre cunoscuții săi din localitatea de domiciliu. Iată deci încă un argument care poate ajuta la excluderea posibilității ca secretul dispozițiilor testamentare să nu fie păstrat.

3. Concluzii

Alegerea formei testamentare de către persoana care dorește să testeze se face analizând avantajele și inconvenientele respectivei forme testamentare. În prima parte a studiului dedicat testamentului autentic am prezentat sediul materiei și noțiunea testamentului autentic, pentru ca apoi să expunem pe larg avantajele și inconvenientele utilizării acestui tip de testament.

Bibliografie:

- J. Kocsis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016;
- Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002;
- I. Nicolae, *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016;
- I. Popa, *Curs de drept notarial*, Ed. Universul Juridic, București, 2010.

³ J. Kocsis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 91.

⁴ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 194.